

Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života

ŘEHOVNÍCI A LIDSKÝ ROZVOJ (*Religiosi e la promozione umana – RPU*)

Prezentace

Církev, která se pod vlivem Ducha svatého ustavičně obnovuje, představuje dynamický a živoucí kontext, v němž také řeholní život nachází pohnutky a podněty ke své vlastní duchovní a apoštolské obnově. Setkání mezi posláním církve a dějinami člověka, který žije v současném světě, je stále zřetelnější a intenzivnější, což se projevuje v nových způsobech vydávání svědectví, evangelizace a lidského rozvoje:

- od pastorální konstituce II. vatikánského koncilu o církvi v současném světě (GS) po Biskupský synod o spravedlnosti ve světě v roce 1971;
- od „*Populorum Progressio*“ (1967) po „*Octogesima Adveniens*“ (1971);
- od „*Evangelii Nuntiandi*“ (1975) po první encykliku současného nejvyššího pontifika „*Redemptor Hominis*“ (1979) je Kristus stále zřetelněji poznáván jako „střed kosmu a dějin“ (RH, 1) a poslání církve jako neúnavné a láskyplné nasazení v úsilí o to, aby se každý člověk setkal s Kristem, Novým člověkem (GS, 22; RH, 8, 13-14).

Jelikož řeholníci a řeholnice jsou díky svému povolání „předvojem misie“ církve (EN, 69), je pro ně stále naléhavější odpovědět na „palčivou otázku“ položenou v apoštolské adhortaci „*Evangelica testificatio*“, aby se jejich obnova stávala pohnutkou pro obnovu církve a světa (ET, 52).

Plenární zasedání otců Kongregace pro řeholníky a světské instituty, které se konalo ve dnech 25.-28. dubna roku 1978, proto věnovalo svou pozornost tématu „Řeholníci a lidský rozvoj“, přičemž byl brán zřetel také na sociální a politickou stránku dané problematiky. Záměrem bylo, aby se tímto způsobem poskytla rozlišující kritéria, která by odpovídala vlastní povaze a poslání řeholního života, a zároveň aby se rozlišily prvořadě problémy, které v dané situaci vystupovaly na povrch. Široké předběžné zkoumání dokládalo vhodnost a naléhavost daného tématu.

„Vlastní poslání, které Kristus svěřil své církvi, nepatří do oblasti politické, hospodářské nebo sociální; cíl, který jí vytkl, je rázu náboženského“ (GS, 42). Tato skutečnost se má výrazně projevovat v životě těch, kteří z religiózního rozměru života činí základní charakteristiku vlastních rozhodnutí a také svého jména v církvi a společnosti (*religiosi* – řeholníci) (srov. LG, 44; ET, 7; EN, 89).

Následující plenární zasedání, konané ve dnech 4.-7. března 1980, mělo za úkol ozřejmit pravý a harmonický význam poslání řeholníků a řeholnic v církvi, přičemž vytyčilo obrysy „kontemplativního rozměru“ jejich působení,

jímž se řeholní život specifickým způsobem vyznačuje a který jej činí obzvláště plodným.

Potřeby, které opět vplynuly z předběžného zkoumání, se odrážejí v indikacích, jež otcové shromáždění na plenárním zasedání považovali za nejaktuálnější. V dané záležitosti byli posílení poselstvím, které se jim při této příležitosti rozhodl zaslat Svatý otec. V tomto poselství nalzááme působivou syntézu hodnot a nároků, jimiž se vyznačuje kontemplativní život, který v případě institutů aktivního zaměření vyžaduje především úsilí o vzájemné prostupování posvěcování a misie; v případě specificky kontemplativních institutů s sebou nese radostné přesvědčení, že právě toto bylo rozhodnutí, jež křesťanskému společenství stále připomíná, co je oním lepším údělem (srov. Lk 10, 42). Kontemplace a apoštolské dílo jsou dvě neoddělitelná témata, která představují podstatné prvky života a poslání řeholníků v církvi. Orientace, jež předkládají dvě plenární zasedání otců Kongregace pro řeholníky a světské instituty, jsou kvůli jejich vzájemné komplementaritě prezentovány současně a upřesňují specifickou roli řeholního života v církevním společenství, jak to odpovídá vůdčím kritériím popsáním a prohloubeným v dokumentu „*Mutuae relationes*“ (14. května 1978).

Svatý otec dokument přečetl a vysoce ocenil vykonanou práci; následně dal svůj souhlas k publikaci. Zároveň vyjádřil přání, aby toto dílo přispělo k prohlubování velkodušnosti, vytrvalosti a nepřetržitého nasazení zasvěcených osob, a také k tomu, aby zasvěcené osoby stále lépe odpovídaly na Boží povolání a prožívaly jej v každém ohledu radostně a věrně.

ŘEHOLNÍCI A LIDSKÝ ROZVOJ

(Plenární zasedání Kongregace pro řeholníky a světské instituty ze dnů 25.-28. dubna 1978)

Úvod

Důležitost a naléhavost toho, aby se řeholníci odpovídajícím způsobem účastnili na integrálním lidském rozvoji

- Rozhodnutí těch, kdo žijí jako řeholníci, pro evangelium nachází řadu pohnutek k obnově ve znameních času. Poslání církve v současném světě se musí bedlivě konfrontovat s jevy, které vystupují na povrch jako charakteristické pro moderní epochu. Na tomto základě pak odhalujeme přednostní oblasti evangelizace a rozvoje člověka.

- Učení církve totiž stále zřetelněji podtrhuje hluboké souvislosti mezi požadavky jejího evangelizačního poslání a nasazením mezi národy v záležitosti rozvoje osob i budování takové společnosti, která by odpovídala důstojnosti člověka. Evangelizovat pro církev znamená přinášet Radostnou zvěst do všech vrstev lidstva a pomocí evangelia proměňovat jaksi zevnitř samotné lidství. Tato transformace se týká kritérií rozhodování, dominantních hodnot, pramenů, z nichž se čerpá inspirace, modelů života a konečně toho, že se lidé otvírají celistvému vnímání lidské osoby.¹ Úkol naplňovat uvedené poslání zavazuje církev k tomu, aby zkoumala znamení času, interpretovala je ve světle evangelia, a právě tak odpovídala na otázky, které se ustavičně objevují v srdci člověka.²

- Řeholníci jsou povoláni k tomu, aby vydávali obzvláštním způsobem svědectví o této prorocké dimenzi evangelizačního díla. Ustavičné obrácení srdce k duchovní svobodě, které vychází z evangelijních rad Páně a v nich nachází podněty, vede k tomu, že řeholníci svou přítomností mezi svými současníky stále připomínají, že budování pozemské společnosti se nemůže nezakládat na Pánu, k němuž také musí být zaměřováno.³ Jelikož přijetí evangelijních rad spojuje řeholníky specifickým způsobem s církví,⁴ obrací se na ně církev s důvěrou, když jim adresuje výzvu k moudré obnově, která by byla otevřená potřebám lidí, jejich problémům a tomu, co tito lidé hledají.⁵

- Nezávisle na sociálních a politických dramatech si je totiž církev vědoma toho, že její poslání spočívá především v tom, aby dávala rozhodující odpověď na nejhlubší otázky, které se rodí v srdci člověka.⁶ Z uvedeného důvodu současné dokumenty magisteria usilují o odpovídající propojení mezi evangelizací a lidským rozvojem a prohlašují, jak plodná je pro společné poslání církve souvislost mezi evangelizací a řeholním životem.⁷ Dále se v těchto dokumentech připomíná v každém ohledu velký příspěvek působení řeholníků k duchovnímu povznesení člověka i celých národů.⁸

- Hluboké prověřování mentality a postupů⁹ je nevyhnutelné, když se jedná o apoštolské a evangelizační aktivity v rámci konkrétních a často velmi

¹ Srov. EN, 18-19.

² Srov. GS, 4.

„Jestliže církev jako znalkyně lidství pozvedá svůj hlas na obranu lidských práv, jistě to nečiní s nějakými vedlejšími záměry ani kvůli touze po něčem novém. Církev tak činí proto, že to odpovídá autentickému evangelijnímu nasazení, které podobně jako v Kristově případě směřuje k těm, kdo se nacházejí v největších obtížích.“ JAN PAVEL II. *Puebla, zahajovací řeč*, III, 3).

³ Srov. LG, 46.

⁴ Srov. LH, 44; *Mut. Rel.*, 8. 10.

⁵ Srov. ET, 52-53.

⁶ Srov. GS, 10.

⁷ Srov. EN, 69.

⁸ Srov. *Pop. Progr.*, 12.

⁹ Srov. ET, 17; GS, 63; ET, 52.

palčivých problémů rozvoje člověka. Uvedená cesta obrácení, která se týká celého člověka a jeho klíčových rozhodnutí v oblasti apoštolských aktivit, nemohla neprocházet nejistotami a obtížemi. Dlužno připomenout, že samotné naukové promýšlení, které v různých částech světa provázelo chvályhodné úsilí podílet se na komplexní skutečnosti dějin, přinášelo pozitivní a zároveň inspirativní intuice, ale také se zde objevovaly dvojznačnosti a reduktivní pohledy. Synod věnovaná evangelizaci v současném světě (1974) a ihned po něm apoštolská exhortace „*Evangelii nuntiandi*“ přinesly cenná vyjasnění ohledně hlavních záměrů evangelizace jako takové.

- S obzvláštními potížemi a těžkostmi se setkávaly iniciativy řeholníků, které se výrazněji a otevřeněji zaměřovaly na ty oblasti, které byly ve zvýšené míře postižené nespravedlností a útlakem. Nerovnoměrná hodnocení daných skutečností uvnitř církevních komunit a také v samotných institutech způsobovala, že hledání řešení bylo ještě obtížnější. Dále je třeba připomenout, že proměňující se sociální a politický kontext vytvářel nové, často neočekávané situace. Obvyklé formy řeholního života, spjaté s určitým stylem přítomnosti a příslušnými rozhodnutími v oblasti apoštolátu, byly vystaveny složitým konfrontacím. Požadavek hlubší solidarity s lidmi dané doby, především pak s těmi nejchudšími a odsunutými na okraj společnosti, vedl řeholníky a řeholnice k intenzivnějšímu podílení se na osudu těchto lidí, takže zasvěcené osoby vstupovaly do záležitostí světa práce i záležitostí politických.

- Důležitost a naléhavost otázky odpovídajícího podílu řeholníků na integrálním rozvoji člověka proto vedly Kongregaci pro řeholníky a světské instituty k tomu, aby věnovala obzvláštní pozornost specifické roli, která v dané záležitosti a kontextu církevního poslání přísluší řeholnímu životu. Záměrem této iniciativy je, aby se podpořilo velkodušné úsilí o obnovu a zároveň se v souvislosti s různými situacemi a zkušenostmi nabídla kritéria pro rozhodování, která by se inspirovala naukou církve, vlastní povahou poslání řeholního života a zaměřením na takovou evangelizaci, která by byla niterně spjata s rozvojem člověka v rámci současné historické situace.

- Plenární zasedání zmíněné Kongregace, které se konalo ve dnech 25.-28. dubna 1978, věnovalo z uvedených důvodů pozornost výsledkům, které vzešly ze široce pojatého mezinárodního zkoumání, na němž se podílely biskupské konference, představitelé Svatého stolce, četné mužské i ženské instituty i konference vyšších řeholních představených.

- Před plenárním zasedáním vyvstaly především čtyři problémy:

- 1) Rozhodnutí pro chudé a spravedlnost v dnešním světě
- 2) Sociální aktivity a díla řeholníků
- 3) Začlenění do světa práce

4) Přímé nasazení v oblasti „politické praxe“

- Orientace, které z tohoto rokování vzešly, je třeba vnímat zejména jako informaci, příspěvek k provádění formace a úsilí o koordinaci, což vše spadá do kompetence grémií, která mají odpovědnost za řeholní život v církvi. Těmto grémiím totiž přísluší, aby prověřovala kritéria rozhodování, která by jednak zohledňovala již zmíněné principy a záměry, jednak odpovídala rozličnosti a komplexnosti příslušných situací. Na tomto základě pak mohou biskupské konference a konference řeholníků co nejvhodnějším způsobem vyhodnocovat specifickou roli řeholního života při společném úsilí na poli evangelizace a rozvoje člověka.

- Pastoralní magisterium Jana Pavla II., z něhož vychází celá řada vysvětlení základních charakteristik přítomnosti a účasti církve na dějinách současného člověka i podnětů k zamyšlení a obnově, klade důraz na současný příklon k problémům člověka i na ničím nenahraditelné setkání člověka s Kristem a jeho evangeliem. To všechno nás tedy povzbuzuje, abychom upřesnili směřování procesu evangelizace a rozvoje člověka, který na základě nového a specifického zasvěcení se Bohu a jeho záměrům v dějinách člověka, v církvi, přísluší řeholníkům.

I Čtyři hlavní problémy

1. Požadavek vzrůstající a činné účasti na současných historických situacích, v nichž se rozvíjí poslání církve, se všude ukazuje jako trvalá charakteristika obnovy, jíž se řeholníci mají věnovat:

- jak na místech, na nichž jsou povoláni naplňovat prostřednictvím děl institutu nebo místní církve „sociální“ poslání, které je zároveň hluboce „náboženské a řeholní“;

- tak také tam, kde okolnosti volají po nových iniciativách, v nichž se řeholníci ještě více přibližují životu a problémům obyvatelstva.

Rozhodně však platí, že v každé takové situaci je nezbytná bedlivá reflexe ohledně kritérií a společných rozhodnutí. Vycházíme tedy ze čtyř problémů, které vyšly na povrch z výše zmíněného zkoumání, a chceme dospět k identifikaci toho, jak dané záležitosti hodnotit a jaké záměry je při tom třeba sledovat. Pak bude snadnější rozpoznat obecné principy rozlišování.

I.1. Rozhodnutí pro chudé a pro spravedlnost v dnešním světě

2. Prorocké poslání Krista, jenž byl poslán přinášet radostnou zvěst chudým (srov. Lk 4, 18), nalézá živou ozvěnu v dnešní církvi. Svědectví o tom vydávají četné projevy papežů, jasné a zářivé rysy pastorální konstituce GS, což vše podněcuje k intenzivnější solidaritě mezi církví a dějinami národů. Biskupský synod z roku 1971 v dokumentu „*Spravedlnost ve světě*“ upozornil na naléhavost toho, aby se probouzelo hlubší vědomí ohledně právě tohoto rozměru evangelizačního poslání církve. Apoštolská exhortace EN uvedené podněty upřesnily a zároveň vyzvala všechny složky Božího lidu k tomu, aby vzaly vážně svou vlastní odpovědnost za život a dějiny těch „národů, které veškerou svoji energii věnují úsilí o překonání všeho toho, co je odsuzuje setrvávat na samém okraji života.“¹⁰

3. Témata „evangelijního osvobození“, které se zakládá na Božím království,¹¹ by měla být řeholníkům obzvláště srozumitelná a blízká. Tomu také odpovídá skutečnost, že svědectví řeholníků a řeholnic, kteří se odvážně pustili do díla podpory ponížených a nasadili se v oblasti lidských práv, se stalo účinnou ozvěnou evangelia i hlasu církve. Již jsme ale upozornili na to, že ne vždy se v interpretacích a reakcích, k nimž došlo uvnitř místních církví, řeholních komunit i v samotné občanské společnosti, projevovala tatáž vnímavost a starostlivost.

4. Ukázalo se proto velmi vhodné objasnit některé klíčové principy, aby tak přednostní rozhodnutí pro chudé a nasazení za spravedlnost odpovídaly tomu stylu, který je vlastní poslání církve a řeholnímu životu, jenž se odehrává v církvi.

a) Řeholníci se často nacházejí v situaci, kdy jaksi zblízka prožívají dramata, která souží národy, jejichž evangelijní službě se věnují. Sám prorocký charakter řeholního života po nich vyžaduje, aby „vyjadřovali církev, která si vroucně přeje vydat se cestou radikalismu blahoslavenství.“¹² Řeholníci jsou „často předvojem misie a berou na sebe větší rizika ohledně vlastního zdraví a života.“¹³

b) Uvedené upřímné přání sloužit evangeliu a integrálnímu rozvoji člověka vyžaduje, aby srdcem každé starostlivosti bylo společenství, jež je třeba vytvářet trpělivě a vytrvale a usilovat při tom o pravdu v lásce.

c) Konference řeholníků, při respektování charismatu jednotlivých institutů, mohou v dané záležitosti sehrát velmi platnou roli při hledání podnětů

¹⁰ Srov. EN, 30.

¹¹ Srov. EN, 54-55. V zahajovacím projevu v Puebla (III, 4) JAN PAVEL II. připomněl: „Kristus nezůstal netečný tváří v tvář tomuto rozsáhlému a náročnému nároku sociální morálky. Ani církev nemůže zůstat netečná. V duchu církve, jenž je Duchem Kristovým, opření o širokou a solidní sociální nauku se tedy pusťme do díla i na tomto poli.“

¹² EN, 69; srov. LG, 31; *Mut. Rel.*, 14a.

¹³ EN, 69.

a dosahování vyváženosti, to vše v souhře s biskupskými konferencemi¹⁴ a zejména s papežskými komisemi *Iustitia et Pax* a *Cor Unum*. Takovýmto způsobem se podpoří překonání dvojznačných pozic, a to jak ve smyslu klamné neutrality, tak ve smyslu jednostranného a totalizujícího sektářství. Kromě toho platí, že různé kulturní situace, rozličné mentality i sociální a politické kontexty právě zde naleznou odpovídající prostor pro vzájemné naslouchání a komunitní soulad, který dává záruku bezpečnější účinnosti příslušného působení.

d) Obzvláště vnímavá a aktivní by měla být mentalita zaměřená na obranu spravedlnosti a podporu jejího rozvoje zejména v těžce zkoušených oblastech, v nichž je spravedlnost jakoby „bez vlastního hlasu“, jak o tom hovoří synod z roku 1971.¹⁵ Zatímco některé sociální kategorie se dokáží dobře organizovat za účelem protestu a vzájemné podpory, vidíme vedle toho také mnoho utrpení a nespravedlností, které nacházejí jen nepatrnou ozvěnu v srdcích řady současných lidí. Jedná se o drama utečenců; situaci lidí pronásledovaných kvůli jejich politickému přesvědčení nebo kvůli vyznání víry;¹⁶ nespravedlnost vůči těm, jejichž právo na narození se vůbec nerespektuje; neospravedlnitelná omezování lidské a náboženské svobody; sociální nespravedlnosti, které znásobují utrpení starých lidí i těch, kdo se nacházejí na okraji společnosti... Zejména pro tyto lidi chce církve pozvedat svůj hlas, věnovat jim svou péči, probouzet svědomí společnosti ve vztahu k nim.¹⁷

e) Svědectví, které řeholníci vydávají ve věci spravedlnosti v tomto světě s sebou nese požadavek, aby zejména oni sami věnovali zvýšenou pozornost svým klíčovým rozhodnutím, tomu, jak nakládají s majetkem, jakým stylem vstupují do vztahů. Platí totiž, že ten, kdo chce hovořit k lidem o spravedlnosti, musí sám jako první být spravedlivý v očích svých posluchačů.¹⁸ Právě zde se projevuje významný vztah mezi evangelizací a rozvojem člověka, který spočívá v onom „tichém svědectví“, které EN, 69 představuje jako první a velmi účinnou provokaci adresovanou světu i samotné církvi. Na tomto základě je zřejmá obzvláštní síla znamení i apoštolská plodnost, jakou má také „úloha, již v evangelizaci sehrávají řeholníci a řeholnice, kteří se zasvětili modlitbě, tichosti, kajivosti a oběti.“¹⁹ Platí totiž, že kontemplativní rozměr, který je vlastní každé formě řeholního života, nabývá v právě zmíněných osobách na důrazech, které mají specifickou vypovídací hodnotu. Tímto způsobem se prokazuje, že řeholní život ve všech svých podobách nejenom neodcizuje řeholníka vzhledem k ostatním lidem a nečiní ho neúčinným v záležitostech

¹⁴ Srov. EN, 69.

¹⁵ Srov. AAS, 1971, s. 928-932.

¹⁶ Srov. EN, 39.

¹⁷ „Papež chce být vaším hlasem, hlasem těch, kdo nemohou mluvit, nebo těch, kteří byli umlčeni. Papež tak chce být svědomím a výzvou k jednání, aby se vynahradił ztracený čas, čas, který často bývá dobou dlouhého utrpení a nenaplněných nadějí.“ JAN PAVEL II., *Promluva ke campesinos v Latinské Americe*, dne 29. ledna 1979.

¹⁸ Synod z roku 1971, AAS, 1971, s. 933.

¹⁹ EN, 69.

pozemské obce, nýbrž přesně naopak umožňuje hlouběji zahrnovat všechny do samotné Kristovy lásky.²⁰

I.2. Sociální aktivity a díla řeholníků

5. Mnohotvárné aktivity a díla, jež v rozličnosti charismat charakterizují působení řeholníků, představují jedno z přednostních zprostředkování mezi evangelizačním posláním a podporou rozvoje člověka, které církve uskutečňuje ve světě.²¹ Z toho vyplývá, jaké důležitosti nabývá obnova řeholníků pro obnovu samotné církve i světa.²² Právě proto také EN, 31 vybízí k tomu, aby se věnovala pozornost hlubokým souvislostem mezi evangelizací a rozvojem člověka. Opomíjení zmíněných záležitostí by znamenalo ignorovat „poučení, jež nám vzhází z evangelia ohledně lásky k bližnímu, který trpí a je potřebný.“

6. V otevřenosti znamením času budou řeholníci hledat a rozvíjet nové způsoby své přítomnosti v tomto světě tak, aby to odpovídalo tvořivosti zakladatelů i prapůvodním cílům vlastních institutů.²³ Z uvedeného hlediska se jasně vyjevují některé základní linie této obnovy:

a) Sociální aktivity a díla, jimiž se vždy vyznačovalo působení řeholníků, vydávají svědectví o jejich ustavičném úsilí na poli plného rozvoje člověka. Školy, nemocnice, pečovatelská centra, různé iniciativy zaměřené na pomoc chudým, na kulturní a duchovní rozvoj národů si nejenže stále uchovávají svou aktuálnost, která však musí být přizpůsobována daným poměrům, ale zároveň se ukazují být přednostními místy evangelizace, vydávání svědectví, autentického rozvoje člověka. Evangelijní službou, která se projevuje v mnoha tak naléhavých dílech ve prospěch rozvoje člověka a společnosti, vyjadřují řeholníci skutečnost přesvědčivého znamení daru života totálně vydaného Bohu, církvi a bratřím.²⁴

b) Duch, který probouzí stále nové formy a instituce zasvěceného života jako odpověď na požadavky času, vede také již existující instituty k tomu, aby se stále obnovovaly ve smyslu schopnosti začleňovat se do tohoto úsilí, a to v souvislosti s proměnlivými církevními a sociálními kontexty.

c) V církvi, která je otevřena službám souvisejícím s ustavičným a spořádaným růstem komunity,²⁵ mohou řeholníci odhalovat nové formy

²⁰ Srov. LG, 46.

²¹ Srov. PC, 1; LG, 46.

²² Srov. ET, 52.

²³ Srov. *Mut. Rel.*, 19. 23f. 41.

²⁴ Srov. EN, 69. Dokumenty z Puebla, čl. 733-734: „Pastorální otevřenost děl lásky a přednostní rozhodnutí pro chudě představuje nejzřetelnější tendenci řeholního života v Latinské Americe. Je nepopiratelnou skutečností, že stále více řeholníků a řeholnic se objevuje v zónách plných obtíží, které jsou odsunuty na okraj společnosti... Uvedené rozhodnutí nezahrnuje vyloučení někoho jiného, protože se jedná výhradně o ano upřednostňování chudého a přiblížení se k němu. Daná skutečnost vedla k prověřování tradičních děl v tom smyslu, aby tato díla lépe odpovídala požadavkům evangelizace...“

²⁵ Srov. LG, 9-12; 34-36; ChD, 33-35; EN, 13; 58; AA, 2; 6-10.

aktivního zapojení se a zároveň začleňovat do svého působení v ještě větší míře křesťanskou komunitu. Řeholníci tak budou mít možnost jasněji vnímat a oceňovat své vlastní charisma jako určité specifické uschopnění k rozvoji těch služeb, jež odpovídají apoštolskému a společenskému zaměření svých vlastních institutů.

d) Nové prostory dostává rovněž účast laiků na aktivitách a dílech řeholníků spjatá s rozvojem církevního rozměru sdílené odpovědnosti za společné poslání. Dokonce platí, že na základě adekvátní přípravy díla doposud svěřovaná výhradně řeholníkům budou moci spravovat právě laici.²⁶

e) Současné sociální kontexty kromě toho probouzejí nové formy solidarity a účasti. Proces transformace společnosti na různých místech směřuje k tomu, aby se rozvíjelo vědomí odpovědnosti u všech společenských složek, a to také prostřednictvím k tomu určených struktur a organizací. Na tomto základě jsou pak všichni občané vybízeni k tomu, aby na sebe aktivním způsobem brali odpovědnost za řešení problémů, které se týkají utváření společenského soužití. Vedle přímočařejšího přínosu laiků mohou ve zmíněné oblasti přispět také řeholníci svým svědectvím a svou zkušeností tím, že budou zaměřovat lidi k takovým řešením, která budou plněji odpovídat kritériím evangelia a pastorálním směrnicím církve.²⁷

I.3. Začlenění do světa práce

7. Pastorální pozornost církve vzhledem ke světu práce se projevila mnoha způsoby, které sumarizuje a rozvíjí encyklika „*Mater et Magistra*“, když je začleňuje do perspektivy otevřené novým ekonomickým a sociálním skutečnostem. Tváří v tvář této nesmírně rozsáhlé vrstvě lidstva, která naléhavě interpeluje poslání celé křesťanské komunity, zakoušejí řeholníci požadavek solidarity a hlubší sounáležitosti. Řeholníci právě na základě svého rozhodnutí pro evangelijní chudobu obzvláštním způsobem vnímají autentickou hodnotu obecného zákona práce.²⁸

8. Magisterium pastýřů velmi přesně popsalo pohnutky, perspektivy a podmínky, které mají usměrňovat nejdůležitější rozhodnutí ohledně přítomnosti presbyterů ve světě práce.²⁹ Je samozřejmé, že pokud jsou řeholníci presbytery,

²⁶ Srov. dokument KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, *O katolické škole* ze dne 19. března 1977, 60-61: Aktivní účast křesťanské komunity na výchovném procesu katolické školy.

²⁷ Srov. ChD, 35; *Mut. Rel.*, 22-23.

²⁸ Srov. PC, 13; ET, 20; GS, 67-72 – ohledně lidských a křesťanských prvků pohledu na práci.

²⁹ Srov. PO, 8; OA, 48. Dokument Biskupského synodu, jenž pojednává o služebním kněžství (srov. AAS, 1971, s. 912-913) s odvoláním na PO, 8 upřesňuje, že samu kněžskou službu je třeba nahlížet jako plnoprávnou pracovní aktivitu, která je ve světle víry dokonce tou nejvznešenější prací. Z uvedeného důvodu platí, že kněžské službě je třeba se věnovat tak říkajíc na plný úvazek. Jestliže se ve specifických případech ukazuje být vhodné připojit k této službě ještě další aktivity, pak základním kritériem takového rozhodnutí má být hodnocení, zda

platí rovněž pro ně výše zmíněná pravidla. Zároveň je třeba říci, že vzhledem ke specifické povaze řeholního života a jeho těsnému sepětí s posláním církve,³⁰ se daná pravidla analogicky vztahují rovněž na všechny ostatní řeholníky a řeholnice. Vlastní charakteristiky řeholního povolání a poslání kromě toho vedou k vědomí ohledně dalších kritérií, která mohou motivovat jejich eventuální přítomnost ve světě práce a také ji řídit:

a) dynamicky vnímaná věrnost záměrům, kvůli nimž Duch svatý způsobil vznik jejich institutu v církvi;³¹

b) úsilí o vydávání svědectví ohledně evangelijních hodnot, které navracejí důstojnost práci a vypovídají o jejím pravém zaměření;³²

c) úsilí o upevnění „řeholních“ rozměrů, jimiž se vyznačuje jejich profese a projevuje se přitažlivá síla Božího království, které tyto zasvěcené osoby přijaly v celé jeho radikalitě;³³

d) bratrská sounáležitost, již každodenní zkušenost řeholního společenství podporuje a rozvíjí, a tak při utváření solidarity mezi lidmi představuje novost Kristovy lásky.³⁴

9. Specifická kritéria pro rozlišování a výkon takových zaměstnání se týká forem, jakými se na nich řeholník účastní. Existují dva způsoby přítomnosti ve světě práce, a proto je třeba rozlišit reflexi nad jejich příslušnými charakteristikami:

I. Přijetí civilního zaměstnání, které je vykonáváno v sociálních a ekonomických podmínkách ostatních občanů (jedná se zejména o školy, nemocnice...).

V některých zemích došlo ke změně politického režimu, který zaměstnání prostě a jednoduše ukládá, s tím bývá spjata znárodnění a státní správa podniků.

Někdy dochází k tomu, že legislativní obnova nebo vnitřní potřeby řeholního institutu kvůli pokračování ve vlastních apoštolských aktivitách ukládají, aby se přistoupilo k prožívání přítomnosti ve světě, která se podobá životu laiků.

Rovněž hledání nových způsobů přítomnosti vedlo k pokusům začlenit se do sociálních struktur. Každopádně však platí, že pozornost věnovaná obecným záměrům řeholního života i specifickým zaměřením vlastního řeholního institutu vyžaduje, aby se tyto nové situace poměřovaly s požadavky komunitního života i se závazkem poslušnosti a řeholní chudoby. Je totiž zřejmé, že civilní zaměstnání se týká řeholníka výrazně na individuální rovině a činí ho zřetelněji závislým na organizacích a strukturách, které jsou vzhledem k jeho institutu

z toho může vzejít užitek pro pastorální poslání církve. O dané záležitosti rozhoduje zejména biskup se svým presbyterátem, přičemž, je-li to vhodné, může být poprán sluch biskupské konferenci.

³⁰ Srov. *Mut. Rel.*, 10; LG, 44.

³¹ „Vaše aktivity nesmějí vést k opomíjení povolání charakteristického pro vaše rozličné instituty ani vést k takovým pracím, které by se stavěly na místo vašich specifických úloh.“ ET, 20; srov. také dokument KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, *O katolické škole*, 74-76.

³² ET, 20.

³³ LG, 44; PC, 1; RT, 3.

³⁴ PC, 15; ET, 21; 39.

vnějším činitelem. Zároveň se tak utváří nový poměr mezi prací a platem. Právě tyto aspekty mají ti, kdo jsou odpovědní za příslušný institut, brát na zřetel, když se dobírají odpovědného rozhodnutí, které vyžaduje schopnost rozlišovat, aby se uchovaly a zhodnocovaly řeholní záměry, kvůli nimž jsou takovéto závazky přebírány.

II. Specifické problémy se objevují v případě, že dochází k začlenění řeholníka do „dělnického stavu“ se záměrem uskutečňovat tam určité hodnoty.

Řeholníci – dělníci totiž vstupují do „světa“, jenž se vyznačuje svými vlastními zákonitostmi a napětími. Zejména dnes se zde projevují silné podmíněnosti vyvolávané převládajícími ideologiemi a odborovými zápasy, které jsou často dvojznačné a nesou s sebou nepokoj.

Může totiž docházet k tomu, že řeholník, který s dělníky sdílí jejich způsob života a chce být svědkem pastorální starostlivosti církve v této oblasti,³⁵ se nachází začleněn do kontextu, v němž panuje takové pojetí člověka, společnosti, dějin a samotného světa práce, které neodpovídají těm kritériím a směrnicím, jež jsou obsaženy v sociální nauce magisteria. Z řečeného jasně vyplývá, že uvedené poslání vyžaduje obzvláštní pozornost a záruky.³⁶

10. To platí ještě ve větší míře o účasti na odborových aktivitách. V daném případě je nutné nejen jasné vědomí ohledně pastoračních hledisek, ale také ohledně limitů a rizik instrumentalizace, které z toho mohou vzejít pro život a aktivity řeholníků. V dané záležitosti je třeba připojit určitá upřesnění, jimiž se má řídit rozvaha v dané záležitosti:

a) Principiálně neexistuje vnitřní neslučitelnost mezi řeholním životem a sociálním nasazením na odborové rovině. Někdy platí, že účast na odborových aktivitách je některými legislativami nezbytně spjata s přítomností ve světě práce. Zároveň je třeba přiznat, že takováto účast může být důsledkem solidarity při oprávněné podpoře spravedlivých požadavků lidí světa práce.³⁷

b) Politické vlivy, které se zde projevují, však často představují nikoli snadno řešitelné problémy. Dané situace je tudíž třeba hodnotit podle kritérií, která se vztahují na „politickou praxi“ (srov. následující bod). Obzvláštní obezřetnosti je zapotřebí, když se jedná o ideologie, které hlásají tak zvaný „třídní boj“. V takových případech se ukazuje, že učení obsažené v OA, 26-36 má zcela zásadní význam.

c) Z prozatímních zkušeností lze vyvodit pravidla hodnocení, jimiž se mají řídit záměry a styl takovýchto rozhodnutí. Právě uvnitř tak významné a vlivné složky společnosti, jíž je dělnický svět, jsou řeholníci nositeli lidských a křesťanských hodnot, které je někdy budou zavazovat k tomu, aby odmítli určité prostředky odborářského způsobu jednání i taková politická zaměření, jež neodpovídají jasným nárokům spravedlnosti, o něž se právě řeholníci rozhodli usilovat. Také uvnitř svých vlastních komunit budou takoví řeholníci usilovat

³⁵ Srov. OA, 48.

³⁶ Srov. OA, 4; 50.

³⁷ Srov. Dokumenty Puebla, č. 1162; 1163; 1244; Promluva Jana Pavla II. k dělníkům.

o zralé společnosti, přičemž vyloučí jakoukoli nepřijatelnou polarizaci. Zmíněný postoj pomůže komunitě, aby pokročila na cestě vyvážených a věrohodných rozhodnutí.

d) Vědomí, že právě laikům kvůli jejich vlastnímu povolání specifickým způsobem přísluší šíření hodnot solidarity a spravedlnosti uvnitř časných struktur,³⁸ je třeba vnímat jako další esenciální kritérium, jímž se má řídit přítomnost řeholníků ve světě práce. Význam vzájemné komplementarity zejména v této oblasti bude podtržen, když se o něm bude vydávat svědectví tím, že řeholníci budou přispívat ke stále adekvátnější připravenosti příslušníků laického stavu na naplňování jejich poslání ve světě.

I.4. Nasazení v oblasti „politické praxe“

11. Řeholníci obecně prokázali jasné vědomí, že jejich účast na díle rozvoje člověka je službou evangeliu i člověku, a nikoli rozhodnutím upřednostňovat určitou ideologii nebo nějakou politickou stranu. Ba co více, v podobných záležitostech zasvěcené osoby vidí riziko ztráty vlastní identity, jíž se vyznačuje řeholní život i poslání církve,³⁹ a zároveň nebezpečnou tendenci k absolutizaci idejí a metod, které jsou velmi snadno manipulovatelné v souvislosti s něčími postranními zájmy.

12. Zdá se tedy nezbytné vyslovit určité direktivní principy odpovídající magisteriu, aby se objasnilo toto téma, které je samo o sobě ožehavé a někdy také nebezpečné.

a) „Politiku“ můžeme pojímat v širším slova smyslu a jaksi obecně jako dynamickou organizaci veškerého společenského života. Z tohoto hlediska politika představuje pro všechny občany povinnost, aby se odpovědně, aktivně a vpravdě lidsky účastnili na životě společnosti.

b) Jestliže ale „politika“ znamená přímou účast a rozhodnutí pro jednu stranu, což nazýváme „politická praxe“, pak je nutné brát v potaz ty charakteristiky, které motivují povolání a poslání řeholníků v církvi a ve společnosti, aby se dospělo ke správným kritériím, podle nichž je třeba posuzovat případnou účast v dané sféře.

b.1) Řeholníci, když uznávají hodnotu příspěvku, jenž vyplývá z jejich evangelijního svědectví a celé šíře jejich apoštolských iniciativ, se nesmějí nechat obloudit iluzí, že by mohli rozhodnějším způsobem ovlivňovat rozvoj osob a národů, kdyby na místo svých vlastních úloh postavili „politickou angažovanost“ v úzkém slova smyslu.⁴⁰

³⁸ Srov. LG, 31; 33; AA, 7; 13; GS, 67; 68; 72.

³⁹ Srov. GS, 42; 76; Synod 1971, AAS, 1971, s. 932; Dokumenty Puebla, č. 558-559.

⁴⁰ Srov. *Promluva Jana Pavla II. při Setkáním generálních představených ze dne 24. listopadu 1978*, v níž vyzval, aby se spravedlivě rozhodnutí pro chudé a pro každou oběť lidského sobectví interpretovalo ve světle evangelia, a neupadalo se přitom do nezdravých sociálních a politických radikalismů ... Dále pravil, že je třeba

b.2) Budování Božího království ve strukturách tohoto světa, jakožto evangelijní produchovňování dějin člověka, představuje bezesporu téma, o němž se živě zajímá celá křesťanská komunita, a proto také sami řeholníci. To však neznamená, že by se měli řeholníci nechat vtáhnout do přímé účasti na „politické praxi“. Prostřednictvím školních ústavů, sdělovacích prostředků, četných náboženských a vzdělávacích aktivit mohou řeholníci výrazně přispívat k výchově a vzdělání zejména mladých lidí, a tak je připravovat na roli aktivních činitelů na poli rozvoje člověka a společnosti, což se bude nevyhnutelně týkat také oblasti politiky. To vše konají nikoli ve smyslu nějaké dobyvatelské strategie, nýbrž jako službu člověku a společnosti, k níž je Kristem vyslána celá křesťanská komunita (srov. Lk 22, 25-27).

b.3) Právě v tomto smyslu je třeba povzbudit aktivity, jichž se chopily řeholnice, když spolupracují na povznesení ženy, což s sebou nese úsilí o její spravedlivé začlenění do těch oblastí veřejného života ve společnosti i církvi, které vhodněji odpovídají její vlastní charakteristice a kvalitám.⁴¹

b.4) Tímto způsobem, tedy vydáváním svědectví a prostřednictvím svých děl, se řeholníci a řeholnice stanou věrohodnými „odborníky na evangelium“, budou užiteční právě jako řeholníci ve věci ozdravování a budování společnosti, i když se zároveň budou distancovat od specifických politických rozhodnutí, aby se tak prezentovali nikoli jako mužové a ženy jedné strany, nýbrž jako nástroje usmíření a bratrské solidarity. Právě v primátu Boží lásky spočívá síla jejich působení,⁴² a tak řeholníci vystupují jako lidé Absolutního v dynamismu církve, která žízni po Boží absolutnosti.⁴³

b.5) Aktivní účast řeholníka na politické praxi zůstává výjimkou a daný případ je třeba hodnotit jako určité doplňování toho, co je vlastním oborem činnosti laiků. Takový případ je třeba hodnotit podle specifických kritérií. Když to vyžadují mimořádné okolnosti, pak je možné zkoumat jednotlivé případy, aby se za souhlasu příslušných autorit místní církve a řeholních institutů mohlo dospět k závěrům, které odpovídají dobru církevní i občanské komunity. Vždy je však třeba pamatovat na prvořadost specifického poslání, které přísluší církvi a řeholnímu životu, a na způsoby jednání, jež jsou s tímto posláním v souladu.⁴⁴

přiblížit se lidem, včlenit se do středu lidu, aniž by se při tom kladl otazník za vlastní řeholní totožnost nebo se zatemňovala původní specifická originalita vlastního povolání. Srov. také Dok. Puebla, č. 528.

⁴¹ Srov. *Mut. Rel.*, 49-50.

⁴² Srov. ET, 1; PC, 6.

⁴³ Srov. EN, 69; Dok. Puebla, č. 527-529.

⁴⁴ Srov. Synod 1971, AAS, 1971, s. 912-913: Kritérium stanovené pro presbytery, o němž již padla zmínka v případě jiných forem vstupování do sekulárních struktur (srov. čl. 8), se týká rovněž postojů řeholníků kvůli tomu, že řeholní život je úzce spjat s hierarchickým apoštolátem (srov. ChD, 34), a také proto, že řeholní život je specifickým způsobem spjat s pastorální odpovědností církve (srov. LG, 45-46). V *Mut. Rel.*, 5; 10; 36 se širším způsobem předkládají teologické důvody a prezentují se praktické důsledky církevní poslušnosti a vhodného uspořádání daných záležitostí. Srov. také Dok. Puebla, č. 796, kde je citován papež: „Jste presbyteri a řeholníci; nejste organizátoři společnosti, političtí vůdcové nebo funkcionáři světské moci. Proto vám opakuji: nepodléhejte iluzi, že sloužíme evangeliu, když chceme rozměňovat naše charisma prostřednictvím přemrštěného zájmu o pole časných problémů.“ AAS, 71, s. 193.

II

Obecná kritéria rozlišování

13. Úloha řeholníků v rozvoji člověka a jejich rozhodování se řídí velkou čtverou věrností, a to v souladu s koncilními principy obnovy.⁴⁵ Zároveň je třeba mít stále na mysli problémy, které byly až doposud předmětem našich úvah. Jedná se o:

- věrnost člověku a naší době,
- věrnost Kristu a evangeliu,
- věrnost církvi a jejímu poslání ve světě,
- věrnost řeholnímu životu a charismatu vlastního institutu.

II.1. Po boku člověka a přítomni vlastní době

14. Kulturní, sociální a politické proměny, které nikoli bez těžkostí zasahují národy a celé světadíly, vyzývají církve k evangelijní přítomnosti, která by se má stávat odpovědí na naděje a nejrozšířenější aspirace lidstva.⁴⁶ Zmíněná živá pastorální starostlivost se ještě prohloubila díky reflexi a perspektivám vzešlým z jednání II. vatikánského koncilu, nově vystoupila na povrch na Biskupském synodu a v apoštolských exhortacích, aby zcela jasně a s velkou naléhavostí podnítila církevní komunitu k odvážným rozhodnutím ve věci obnovy a přiblížila současného člověka prameni každého autentického rozvoje lidství a společnosti, jímž je evangelium.⁴⁷

15. Dějiny současného světa, které se vtělují do konkrétní existence každého člověka, se stávají otevřenou knihou pro hlubokou meditaci církve i každého křesťana.⁴⁸ Tyto dějiny se stávají výzvou, která v církvi zasahuje všechna povolání a provokuje povolané k náročné revizi života a vlastního nasazení. Řeholníci se kvůli radikalitě svých rozhodnutí cítí být danou výzvou velmi silně zasaženi. Chápou totiž, že nakolik se sami „obráť“ k původnímu projektu Boha s člověkem, jenž se projevuje v Novém člověku Ježíšovi,⁴⁹ natolik přispějí jednak k urychlení procesu proměny smýšlení a způsobu jednání v druhých, což je cesta k pravé a trvalé reformě ekonomických, sociálních a

⁴⁵ Srov. PC, 2.

⁴⁶ Srov. GS, 9.

⁴⁷ Srov. zejména Biskupské synody z let 1971 a 1974; apoštolská exhortace „*Evangelii Nuntiandi*“, doplnění, které se bezprostředněji týká sociální a politické problematiky, se nachází v dokumentu „*Octogesima Adveniens*“.

⁴⁸ Srov. RH., 14: „Církev nemůže opustit člověka ... Člověka v celé pravdě své existence, svého osobního bytí a zároveň komunitního a sociálního bytí. Tento člověk je první cestou, již musí církev procházet při naplňování svého poslání.“

⁴⁹ Srov. GS, 22; RH, 8.

politických struktur, jednak službě utváření spravedlivějšího a usmířenějšího lidského soužití.⁵⁰

16. Když usilují o obnovu svědectví i poslání, jsou všechny řeholní instituty z uvedených důvodů vyzývány k tomu, aby pro všechny své členy zajistily „náležitou znalost životních poměrů lidí, jejich doby a potřeb církve, aby mohli ve světle víry moudře posuzovat záležitosti dnešního světa a s planoucí apoštolskou horlivostí účinněji lidem pomáhat.“⁵¹

II.2. V proměňující cíle Krista a evangelia

17. Evangelia vydávají svědectví Kristu a jeho věrnosti, s níž naplnil poslání, k němuž Ho posvětil Duch svatý.⁵² Evangelizační poslání a lidské vykoupení ho přivedly k tomu, aby žil se svým lidem a sdílel s ním události jeho dějin, které on sám osvětloval a zaměřoval k Otci, když hlásal a dosvědčoval evangelium obrácení k Božímu království.⁵³ Převratný dar blahoslavenství znamenal radikální obnovu perspektivy hodnocení pozemských skutečností i mezilidských a společenských vztahů, které si Ježíš přál postavit na spravedlnosti – svatosti prochnuté novým zákonem lásky.⁵⁴ Jeho životní rozhodnutí poznamenávají a charakterizují zejména řeholníky, kteří se rozhodli pro ten způsob života, jež Boží Syn obejmul, když vstoupil do tohoto světa.⁵⁵

18. Když jsou věrni této nejvyšší řeholi,⁵⁶ řeholníci vědí, že se vydali cestou každodenního obrácení a putování směrem k Božímu království, což z nich v církvi a pro svět činí přitažlivé znamení, které je s to provokovat hluboké proměny života a vnímání hodnot.⁵⁷ Právě v tom také spočívá ono velmi očekávané a plodné nasazení, k němuž jsou povoláni⁵⁸ také na poli rozvoje člověka, na němž pracuje celá křesťanská komunita. Jedná se tedy především o to, aby společenskými vztahy pronikaly principy solidarity a bratrského společenství. Tímto způsobem řeholníci spolupracují na „záchraně originality křesťanského osvobození a těch energií, které z něho vycházejí. Jedná se o osvobození v jeho integrálním a hlubokém významu, jak ho hlásal a naplnil Ježíš.“⁵⁹

⁵⁰ Srov. GS, 63.

⁵¹ PC, 2d; *Mut. Rel.*, 26-32.

⁵² Srov. Iz 42, 17; 61, 14; Lk 4, 17-19; srov. Dok. Puebla, č. 1130: „Evangelizace chudých bylo pro Ježíše jedním z mesiášských znamení a také pro nás bude znamením evangelijní opravdovosti.“

⁵³ Srov. Mk 1, 15.

⁵⁴ Srov. Mt 5, 3-12; 5, 20.43-48.

⁵⁵ Srov. LG, 44; PC, 1.

⁵⁶ Srov. PC, 2a.

⁵⁷ Srov. LG, 44; EN, 69.

⁵⁸ Srov. *Mut. Rel.*, 16; 26-28.

⁵⁹ Srov. JAN PAVEL II., *Zahajovací promluva*, III, 6; EN, 9; 30.39; srov. také ve stejné promluvě: I, 2-5 odkaz na solidní christologii a jediné evangelium, bez reduktivních novočtení a deformovaných interpretací, jako základ naší schopnosti „sloužit člověku, vlastnímu národu, usilovat o pronikání evangelia do kultury, proměňovat srdce, humanizovat systémy a struktury.“ Srov. RH, 11.

19. Síla k proměně, kterou v sobě má duch blahoslavenství, hluboce proniká život řeholníků a charakterizuje jejich povolání a poslání.⁶⁰ Jako první blahoslavenství i první osvobození přijímají zasvěcené osoby setkání s Ježíšem, jenž je chudý mezi chudými, a dosvědčují, že opravdu věří v prvořadost Božího království vzhledem ke všem pozemským skutečnostem, a zároveň přijímají jeho svrchované nároky.⁶¹ Když tímto způsobem šíří křesťanský a zároveň hluboce lidský význam skutečností a dějin, jenž má původ v programu blahoslavenství jako kritériu každodenního života, řeholníci dokládají, jak těsná vazba existuje mezi evangeliem a pokrokem člověka i společenským soužitím. Z uvedeného důvodu církev může předkládat evangelijní svědectví řeholníků jako zářný a jedinečný příklad toho, že výlučně cesta blahoslavenství je s to „proměňovat svět a nabízet ho Bohu.“⁶²

II.3. V organickém církevním společenství

20. Společné povolání křesťanů ke sjednocení s Bohem mezi lidmi pro spásu světa⁶³ je to první, nač máme pohlížet ještě předtím, než se zaměříme na rozličnost darů a služeb. Na společném povolání se zakládají vztahy společenství mezi jednotlivými komponenty církve a především společenství s těmi, které Duch svatý ustanovil jako biskupy, aby pásli Boží církve.⁶⁴

21. Řeholníci, kteří jsou intimněji spjati s církví,⁶⁵ se svým vlastním způsobem účastní na svátostné povaze Božího lidu.⁶⁶ V místních církvích patří řeholníci vlastním specifickým způsobem k diecézní rodině.⁶⁷ Koncilní dekret o pastorální službě biskupů věnuje pozornost roli řeholníků, když je ve dvojnásobném smyslu zařazuje mezi spolupracovníky biskupa: Jedná se o

- přílnutí řeholníků k požadavkům pastorační služby,
- jejich věrnost charakteristikám a zaměření vlastního institutu.⁶⁸

22. Na identitu řeholního života a jeho specifickou úlohu vrhá nové světlo mnohotvárnost a vzájemná komplementarita povolání s služeb v církvi. Je proto nezbytné znát a správně hodnotit úkoly, které přísluší každé z těchto složek. Jedná se o hierarchickou službu, zasvěcený život v jeho rozličných podobách, laický stav. Tak dojde k tomu, že výkon vlastní funkce se bude odehrávat spolu s ustavičným úsilím o bratrský soulad a vzájemné doplňování, což s sebou nese posilování vlastní identity a zároveň církevního společenství.

⁶⁰ Srov. LG, 31.

⁶¹ Srov. LG, 44.

⁶² Srov. LG, 31.

⁶³ Srov. *Mut. Rel.*, 4.

⁶⁴ Srov. Sk 20, 28; *Mut. Rel.*, 5-9.

⁶⁵ Srov. LG, 44.

⁶⁶ Srov. *Mut. Rel.*, 10.

⁶⁷ Srov. ChD, 34. Teologické principy a kritéria jejich aplikace jsou široce popsány v dokumentu „*Mutae Relationes*“.

⁶⁸ Srov. ChD, 33-35.

23. Jedná se o obecné kritérium rozlišování, které se zřetelněji uplatňuje, když existuje jasné vědomí ohledně kompetencí jednotlivých složek církve a když se usiluje o vzájemnou komplementaritu mezi nimi.

- Laikům náleží usilovat o Boží království, když obstarávají světské záležitosti a snaží se je uspořádat podle Boha.⁶⁹

- „Sekulární“ povaha určitých institutů, které patří mezi formy zasvěceného života, umožňuje bezprostřednější přítomnost a plnější zapojení do skutečností a struktur tohoto světa. V daných institutech, které se právě proto nazývají „sekulární“, jejich členové individuálním způsobem vykonávají svůj specifický apoštolát v jakémkoli vhodném sektoru, přičemž si uvědomují hodnotu příslušných struktur tohoto světa.⁷⁰ Jestliže se však řeholníci kvůli svému životnímu rozhodnutí, jež je pro ně charakteristické, stavějí mimo struktury tohoto světa, pak to neznamená, že by kvůli tomu byli odtrženi od ostatních složek církve, které se nasazují při budování pozemské obce jako místa schopného přijímat Boží království.⁷¹ Tito řeholníci jsou v daných skutečnostech přítomni svým vlastním způsobem. To znamená, že nepřebírají ty úlohy a způsoby působení, které přísluší jiným složkám církevního společenství, nýbrž stávají se ještě radikálnějším znamením evangelijního stylu života a spolupráce. Toto znamení je veřejnou záležitostí díky jejich slibům a naplňuje se ve všech svých výrazech komunitním způsobem. Jestliže řeholníci jakožto presbyteri dále mají účast na služebném kněžství, jsou na tomto základě vybízeni k tomu, aby předsedali a sloužili komunitám v církvi, a tak vydávali ještě jasnější svědectví společenství.⁷²

24. Řeholníci jakožto „odborníci na společenství“ jsou proto v církvi povoláni k tomu, aby v jednotlivých církevních komunitách a ve světě působili jako svědci a tvůrci onoho „záměru společenství“, který představuje samotný vrchol dějin člověka s Bohem.⁷³ Především platí to, že díky slibům evangelijních rad, které osvobozují ode všeho, co brání rozvinutí horoucí lásky, se řeholníci komunitním způsobem stávají prorockým znamením niterného společenství s Bohem, jehož milují nade vše.⁷⁴ Dále platí, že prostřednictvím každodenní zkušenosti společenství života, modlitby a apoštolátu, což jsou esenciální a rozlišující složky jejich zasvěceného života,⁷⁵ se stávají „znamením bratrského společenství“. Prokazují totiž, v tomto často tak hluboce rozděleném světě, přede všemi svými bratry ve víře schopnost života ve společenství, a to sdílením dober, bratrské lásky, naplňováním životního projektu a působení. To všechno v jejich životě pochází z toho, že přijali výzvu, aby svobodněji a tak říkajíc

⁶⁹ Srov. LG, 31.

⁷⁰ Srov. Motu proprio „*Primo Feliciter*“, AAS, 1948, s. 285; PC, 11.

⁷¹ Srov. LG, 46.

⁷² Srov. LG, 28; GS, 43; *Mut Rel.*, 36.

⁷³ Srov. GS, 19; 32 – srov. dokumenty Puebla, č. 211-219; 721: „Zasvěcený život je sám v sobě evangelizační, a to vzhledem ke společenství a sdílení.“

⁷⁴ Srov. LG, 44.

⁷⁵ Srov. PC, 15; srov. dokumenty Puebla, č. 730-732.

zblízka následovali Krista Pána, jehož Otec poslal právě proto, aby jako prvorozený mezi mnoha bratry ustanovil v daru svého Ducha nové bratrské společenství.⁷⁶

25. Z komunitního projektu života vyplývá pro řeholníky styl přítomnosti a účasti, jímž se musí vyznačovat v poslání církve a jemuž nyní chceme věnovat pozornost v souvislosti s jejich rozhodnutími ve věci lidského rozvoje. Jak vyplynulo z rozličnosti darů a služeb, o čemž byla řeč výše, na rozdíl od příslušníků sekulárních institutů (kteří mohou přijímat individuální odpovědnost v oblasti apoštolátu, sociálního a politického působení, a to v souladu se záměry, jež jim přidelil Duch svatý) se řeholníci vědomě a svobodně rozhodli v každém ohledu „sdílet“ své poslání, vydávat svědectví, svou přítomnost a své apoštolské aktivity v poslušnosti společnému projektu života a představeným daného institutu. Toto sdílení vyjadřuje bratrství a vzájemnou podporu, což platí zejména v okamžiku, kdy apoštolské poslání vystavuje řeholníky a řeholnice vyšším a náročnějším typům odpovědnosti v oblasti složitých sociálních kontextů.

26. Naléhavost zásadního kritéria společenství se stala ještě výraznější vzhledem k rozličnosti situací, v nichž se na sociálně-politickém poli nacházejí křesťané ve světě.⁷⁷ Z toho vyplývá, že je třeba mít stále na paměti indikaci obsaženou v OA 4,⁷⁸ když se jedná o rozhodnutí ve věci poměru mezi evangelizací a rozvojem člověka, které se nevyhnutelně týká nejen vlastní řeholní komunity, ale také církve.

27. Hluboce eklesiální povaha řeholního života se tedy vyjadřuje „komunitní“ charakteristikou, která musí pronikat způsoby soužití a působení jakožto prvořadá známka jejich poslání v rámci církve a občanské společnosti.⁷⁹ Z tohoto hlediska platí, že přijetí biskupa jako jednotícího středu organického církevního společenství a podpora toho, aby stejným způsobem biskupa přijímali také ostatní příslušníci Božího lidu, odpovídá nárokům oné specifické úlohy, která řeholníkům přísluší v křesťanské komunitě. „Hierarchický“ ráz tohoto církevního společenství⁸⁰ nesmí v řeholnicích vzbuzovat obavy, že by z něho

⁷⁶ Srov. GS, 32.

⁷⁷ Srov. OA, 3.

⁷⁸ „Tváří v tvář tak odlišným situacím je pro nás obtížné vydat jednoznačné vyjádření a předložit nějakou situaci, která by měla univerzální platnost. Přísluší jednotlivým křesťanským komunitám, aby objektivně analyzovaly situaci ve vlastní zemi, objasňovaly ji ve světle neměnných slov evangelia a vytěžily kritéria rozhodování a směrnice pro vlastní působení ze sociální nauky církve. Křesťanským komunitám také přísluší, aby za pomoci Ducha svatého, ve společenství s příslušnými biskupy, v dialogu s ostatními křesťanskými bratry i se všemi lidmi dobré vůle zkoumaly rozhodnutí a úkoly, které je vhodné vykonat v oblasti sociálních, politických a ekonomických transformací, jež se jeví jako naléhavé, ba v mnoha případech jako nezbytné. Při hledání těchto proměn, jež je vhodné podporovat, křesťané musí především stále obnovovat svou důvěru v sílu a originalitu požadavků evangelia.“ OA, 4; srov. dokumenty Puebla, č. 473.

⁷⁹ „Řeholníci nejenže přijímají, ale sami věrně směřují k nerozborné jednotě smýšlení a spolupráce s biskupy. Nemůže a nesmí jim scházet duch spolupráce, která má být zároveň aktivní a odpovědná i vnímavá a plná důvěry. Právě toto charisma z nich dělá služebníky, kteří jsou velmi vhodní pro službu evangelium.“ JAN PAVEL II., *Puebla, zahajovací řeč*, II.

⁸⁰ Srov. *Mut. Rel.*, 3.

mohla vzejít nějaká omezení vzhledem k jejich velkodušnosti a působnosti,⁸¹ neboť každá posvátná pravomoc je dána proto, aby harmonicky rozvíjela charismata a služby.⁸² Naopak platí, že řeholníci jsou vybízeni k tomu,⁸³ aby rozvíjeli originální projekty a iniciativy, neboť právě to odpovídá charismatické a prorocké povaze řeholního života. Díky svému poslání, které je otevřené univerzální církvi a uskutečňuje se v rámci místních církví,⁸⁴ jsou řeholníci ve výhodnější pozici k tomu, aby dokázali správně hodnotit ony formy „vhodné spolupráce“, které dokument *Mutuae relationes* představuje jako směřování k organickému církevnímu společenství.⁸⁵

II.4. V dynamické věrnosti vlastnímu zasvěcení podle charismatu zakladatele

28. Obnovená přítomnost řeholníků v poslání církve evangelizovat a podporovat rozvoj člověka by nebyla plně autentická, pokud by se zároveň jednalo byť i jen o částečné zřikání se charakteristik řeholního života a toho rázu, jenž je vlastní každému institutu.⁸⁶ Právě tento požadavek, který, jak jsme měli možnost vidět, neustále vystupuje na povrch, musí být bez jakékoli pochybnosti trvalou starostí řeholních komunit.

29. Jedná se o dynamickou věrnost, která je otevřena působení Ducha svatého a nechá se ovlivňovat církevním děním a znameními času, která se projevují ve vytrvalém povzbuzování magisteria. Řeholní komunity, jež se díky hlubším znalostem potřeb, úsilí a aspirací dnešního člověka⁸⁷ staly bdělejšími, mohou lépe rozlišovat mezi událostmi a očekáváními, na nichž mají podíl spolu s ostatními složkami církve, ty, které jsou pravými znameními přítomnosti Božího záměru. Komunitní dialog⁸⁸ vedený ve víře, ve vzájemném přijetí, ve vážnosti k osobám, v řeholní poslušnosti se stane přednostním místem takového rozlišování. Právě proto, že jsou zbudované na víře, řeholní komunity svou vlastní povahou střeží a vyzařují světlo, jež má celý Boží lid k tomu, aby rozpoznával a rozlišoval záměry Páně ohledně integrálního povolání člověka. Na tomto základě je pak možno nacházet opravdu lidské řešení každého problému.⁸⁹

30. „Palčivá otázka“, kterou ET, 2 klade na vrchol apoštolské exhortace v záležitosti obnovy řeholního života, se stává křikem srdce, jímž Pavel VI. vyjadřuje svou vášnivou pastorační starostlivost, svou velkou lásku k člověku a

⁸¹ Srov. *Mut. Rel.*, 19; 41.

⁸² Srov. LG, 10-12; PO, 9; AA, 2.

⁸³ Srov. EN, 69.

⁸⁴ Srov. LG, 45-46; ChD, 33-35; Promluva Jana Pavla II. generálním představeným ze dne 24. 11. 1978.

⁸⁵ Srov. *Mut. Rel.*, 52nn.

⁸⁶ Srov. LG, kap. 6; PC, 2; *Mut. Rel.*, 11-12.

⁸⁷ Srov. GS, 1-10; ET, 25.

⁸⁸ Srov. PC, 14; ET, 25.

⁸⁹ Srov. GS, 11.

dnešnímu světu i svou důvěru, kterou vkládá do řeholníků a řeholnic. Právě toto světlo ozařuje konkrétní rozhodnutí v záležitosti této obnovy. Naléhavost těchto rozhodnutí se odvolává na věrnost, která je schopna vnášet do dnešního života a působení každého institutu onu vroucnost, s níž se zakladatelé otevřeli původním záměrům Ducha.⁹⁰

31. Do hry vstupuje trvalé vnímání „života“ v jeho hlubinné dynamice, jak to jasným způsobem potvrzuje výrok papeže Jana Pavla II.: „Je třeba pohlížet na život, jak se nám dnes představuje, vnášet do něho bohatství tradic minulosti, které nám dávají možnost, abychom z nich mohli také v současnosti. Se vši prozíravostí se musíme zabývat tím, jak je v současné situaci třeba pomáhat řeholnímu povolání k tomu, aby bylo stále vědomější a zralejší; jak má fungovat řeholní život v celku života dnešní církve. Odpověď nalézáme v učení II. vatikánského koncilu, v exhortaci *Evangelii Nuntiandi*, v četných vyjádřeních papežů, synodů a biskupských konferencí. Zmíněná odpověď je zásadní a má celou řadu podob.“⁹¹ Papež vyjadřuje naději kladenou v řeholní život věrný zmíněným zásadám, což ze zasvěceného života činí „nezměrný kapitál velkodušnosti“, bez něhož „by církev nebyla plně sama sebou“. „Ve stále obnovované věrnosti charismatu zakladatelů musí kongregace usilovat o to, aby odpovídaly očekáváním církve a těm úkolům, které církev spolu se svými pastýři dnes považuje za nejnaléhavější, a aby dokázaly obstát v misijním díle, které tolik potřebuje kvalifikované dělníky.“⁹²

III

Formační požadavky

32. Problémy, s nimiž se řeholní život musí potýkat při své obnově v oblasti sladování evangelizace a rozvoje člověka, se odrážejí také na poli formace. To může vyžadovat revizi formačních programů a metod, a to jak v době iniciační formace, tak v období trvalé formace.⁹³ Když se ve světle toho, co bylo řečeno, znovu zabýváme kritérii obnovy, které vyslovil II. vatikánský koncil, zjišťujeme, že se nejedná jen o jednoduchá přizpůsobení určitých vnějších forem. Ve skutečnosti jde o hlubokou proměnu mentality a životního stylu, která směřuje k tomu, aby řeholníci zůstávali sami sebou i v prožívání nových způsobů své přítomnosti. Jedná se o přítomnost odpovídající stavu zasvěcených, kteří prostřednictvím svého svědectví a působení zaměřují proměnu osob a společnosti podle směrnic evangelia.⁹⁴

⁹⁰ Srov. *Mut. Rel.*, 23 f.

⁹¹ JAN PAVEL II., *Promluva při Setkání generálních představených ze dne 24. listopadu 1978.*

⁹² JAN PAVEL II., *Promluva k UISG ze dne 16. listopadu 1978.*

⁹³ Srov. PC, 2; 18; ES II, 15-19; 33-38.

⁹⁴ Srov. PC, 18.

33. Některé rysy formace v dané souvislosti zasluhují naši zvýšenou pozornost:

a) Je třeba prověřovat vědomí ohledně povahy a zásadních charakteristik řeholního života samotného a jeho dynamickou účast na poslání církevní komunity v současné společnosti. Ustavičné a věrné odhalování specifity vlastního institutu a úsilí o jeho kreativní zapojení do zmíněného procesu vede k obnově na rovině aktivit a působení, což vše představuje jeden z primárních aspektů počáteční i trvalé formace.

b) Profese evangelijních rad v souvislosti s konfrontací mezi řeholním životem, církví a současným světem může vyžadovat nové postoje, které jsou pozorné vůči hodnotě prorockého znamení, jež je hnací silou obrácení a proměňování světa, jeho pojmání a vztahů k němu.⁹⁵

c) Společný život, vnímaný především jako zkušenost a svědectví „společenství“, rozvíjí schopnost adaptace,⁹⁶ která se projevuje v tom, jak zasvěcené osoby dokáží přistupovat k různým formám působení. Zmíněné formy působení nejenže nezeslabují, ale naopak mohou, když jsou správně pojímány, posilovat svazky bratrství a solidární sdílení specifické služby daného institutu v církvi. Nové kontexty, do nichž řeholníci vstupují a o kterých byla řeč při zkoumání výše zmíněných problémů, někdy vedou k nepředvídatelným situacím, pročež je nutné, aby osoby byly do řeholního života uváděny prostřednictvím duchovní i lidské přípravy, která jim bude pomáhat k tomu, aby tyto osoby dokázaly být zralým způsobem přítomny jako zasvěcení lidé v obnovených vztazích k ostatním jak uvnitř vlastní komunity, tak navenek.

d) Účast na životě církve a na jejím poslání, proniknutá duchem spoluodpovědnosti a vzájemné komplementarity, vybízí k tomu, aby zasvěcené osoby neustále obnovovaly svou znalost církevních iniciativ a záměrů.⁹⁷ Z nauky II. vatikánského koncilu i z toho, s jakým důrazem se vracejí na scénu synody biskupů, vyplývá, že formaci není možno odtrhovat od nezrušitelného požadavku evangelia a od rozvoje člověka podle Božího záměru. Z uvedeného důvodu formační program v určitém institutu nebude adekvátní ani kompletní, když se do něho nebude promítat jasné vědomí ohledně smýšlení církve v dané záležitosti.⁹⁸ To se projeví jako ještě naléhavěji v okamžiku, kdy si uvědomíme, že od řeholníků se požaduje, aby „probouzeli svědomí“⁹⁹ a formovali ostatní křesťany, především laiky proto, aby se mohli kompetentně a vyváženě svým specifickým způsobem podílet na společném poslání evangelizovat a pracovat

⁹⁵ Srov. ET, 13-19; Dokument Puebla, 476: „Naše jednání ve společnosti je integrální součástí našeho následování Krista.“

⁹⁶ Srov. PC, 3; 15.

⁹⁷ Srov. PC, 2c.

⁹⁸ „Tato nauka klade před církev úkoly, které má naplňovat: musí hlásat, vychovávat jednotlivce i celé skupiny osob, utvářet veřejné mínění, orientovat představitele národů. Čerpejte tedy z těchto autentických pramenů. Mluvte řečí zkušenosti, bolesti a naděje současného lidstva.“ JAN PAVEL II., *Puebla, zahajovací řeč*, III, 4.

⁹⁹ Srov. ET, 18.

ve prospěch rozvoje člověka.¹⁰⁰ Jelikož misijní poslání církve je obzvláštním způsobem svěřeno velkodušnosti řeholníků,¹⁰¹ pak formace těch, kdo jsou vysláni na tuto vznešenou cestu evangelizace a podpory rozvoje člověka, nutně vyžaduje odpovídající přizpůsobení, které musí odpovídat kultuře, vnímavosti a specifickým problémům daného místa.¹⁰²

34. Při programování a animaci tohoto procesu obnovy ve věrnosti Duchu a dějinám nabývá značného významu úloha kapitol a generálních kurií. Je třeba:

- rozpoznávat ta směřování, která v dnešní době lépe odpovídají původnímu zaměření institutu;

- orientovat řeholníky a komunity prostřednictvím odpovídajících způsobů informace a formace;

- v konkrétním a pozorném dialogu podporovat promýšlení způsobů působení, aby se dospívalo k proměně těch postojů, které nejsou na výši doby, a povzbuzovalo se hledání nových vhodných výrazových forem.

To všechno má zároveň podporovat odhalování jasných a přitažlivých hodnot zasvěcení a poslání, které představují základ vědomé a radostné příslušnosti k vlastnímu institutu.

35. Konference řeholníků, které mají bezprostřednější znalost eklesiálních a sociálních kontextů, jsou tudíž lépe schopny vystihovat problémy, jež se objevují v různých zemích a na jednotlivých světadílech. Prostřednictvím výměny zkušeností a pracovních setkání budou tyto entity moci ve spolupráci s biskupskými konferencemi a při respektu k rozličným charismatům odhalovat řešení a způsoby, které více odpovídají požadavku na integrální rozvoj člověka podle inspirací evangelia a v souladu s trvalým učením církevního magisteria.

Edoardo kard. Pironio

Pref.

+ Agostino Mayer, O.S.B.

Sekr.

¹⁰⁰ Srov. *Dokument o spravedlnosti ve světě*, Synod 1971, AAS, s. 935, 937. Zmíněný materiál spolu s přehledem hlavních doktrinárních intervencí církve nabízí také směrnice ohledně „výchovy k spravedlnosti“. Na tomto místě je vhodné připomenout opět: JAN PAVEL II., *Puebla, zahajovací řeč*, III, 7: „Dovolte mi tedy, abych podtrhnul naléhavost toho, aby se ve věřících probouzel zájem o tuto sociální nauku církve. Je třeba věnovat obzvláštní pozornost formování sociálního vědomí, a to na všech úrovních a ve všech složkách církve. Když vzrůstají projevy nespravedlnosti a bolestně narůstá rozdíl mezi chudými a bohatými, kreativně pojímaná sociální nauka, která je otevřena širokým obzorům přítomnosti církve, musí být cenným nástrojem formace a působení.“

¹⁰¹ Srov. EN, 69.

¹⁰² AG, 18; 25-27.

Obsah:

Prezentace

ŘEHOLNÍCI A LIDSKÝ ROZVOJ

Úvod

I. Čtyři hlavní problémy

- I.1. Rozhodnutí pro chudé a pro spravedlnost v dnešním světě
- I.2. Sociální aktivity a díla řeholníků
- I.3. Začlenění do světa práce
- I.4. Nasazení v oblasti „politické praxe“

II. Obecná kritéria rozlišování

- II.1. Po boku člověka a přítomni vlastní době
- II.2. V proměňující cíle Krista a evangelia
- II.3. V organickém církevním společenství
- II.4. V dynamické věrnosti vlastnímu zasvěcení podle charismatu zakladatele

III. Formační požadavky

Český překlad podle www.vatican.va 2007 – C. V. Pospíšil O.F.M.